

כח ההרגל - מלחמה סמויה [עשרי"ת]

אחד הדברים המרכזיים המפריעים לאדם בעבודת ה' זהו "כח ההרגל".

האדם מתרגל לחיות עם דפוסי התנהגות, תבניות חשיבה של הרגלים שונים באופן שהופך הוא אט אט להיות ממש משועבד אליהם.

וכבר היטיב להגדיר את הדברים המשגיח הגאון רבי אליעזר אליהו דסלר זצ"ל - כפי המובא בספרו 'מכתב מאליהו' (מאמר "נס וטבע") - שהאדם כל כך מתרגל ומסתגל למה שקורה מסביבו עד שאינו מבחין אפילו בניסים גדולים ועצומים המתרחשים מול עיניו יום יום.

מה ההבדל בין נס לטבע?

לכאורה יש לשאול, מהו ההפרש שבין נס לטבע, הרי שניהם ע"י הקב"ה הם?

על שאלה זו גם הרבה מאחינו המאמינים ילעגו לנו, באמרם: בודאי הכל ממנו יתברך, אך הטבע הוא אשר נתן ה' יתברך חוק בבריאה שתתנהג בהנהגה מוגבלת בדרך סיבה ומסובב, וכך היא מציאות כל העולם הזה, ורק לפעמים בשביל הכרח גדול, ולמי שיש בידו זכויות גדולות, הקב"ה יוצא מהגדרה זו שגדר, ועושה ניסים גלויים שהם בלי שום סיבה טבעית, וכן היו כל הניסים שבמקרא ושבדברי רז"ל וכו'.

ואם נשוב ונשאל: ומהו סיבה ומסובב? למה יוצא המסובב מתוך הסיבה? למשל, מה יסבב את צמיחת והתהוות התבואה?

יענונו: הלא פשוט הוא! מכיון שהכינו את האדמה בחרישה ואחר כך זרעו וגם השקו האדמה מים, הרי לפנינו כל הסיבות הטבעיות הגורמות לגידול התבואה.

ואם נשאל עוד: ולמה גורמים המעשים האלה את גידול התבואה?

ילעגו לנו ויענו: הלא תראו בעיניכם שכך הוא תמיד! הרי בהכרח כי המעשים הללו הם הסיבות אשר חקק ה' יתברך חוק קבוע בעולם אשר הסיבות הללו יגרמו את גידול התבואה, והיינו דרך הטבע.

אך כשנדייק יותר, ונתעמק, תעמוד השאלה לפנינו: הן על כל פנים לא נדע המהלך למה הסיבה מסבבת המסובב, ורק נדע שכך הוא תדיר. האם אין זה באמת נס תדירי, אלא שהורגלנו בו?

ונצייר נא לנו: אילו ראינו קבר אשר המת שנקבר בו כבר נאכל כל בשרו ויהי לעפר, והנה לאט לאט מעומק הקבר מתחיל לצמוח גוף האדם ועולה דרך הקרקע, והקבר נפתח ויוצא ועולה אדם חי ככל החיים, מה היינו אומרים לזה? האם אין זה נס גדול של תחיית המתים? ואם כן למה לא נבחין נס זה בתבואה, הנזרעת בארץ, והזרע נרקב לגמרי, ואחר כך מתחיל לצמוח מתוך הרקבון, האם אין זה תחיית המתים ממש, בלי הפרש? בודאי כן הוא, אבל ההפרש, **שלתחיית המתים של אנשים לא הורגלנו, ולתחיית המתים של התבואה הורגלנו**, אילו היינו רגילים להיפך, היינו קוראים לתחיית המתים שבבית הקברות – "טבע", ולתחיית המתים שבזרעים היינו קוראים – "נס".

אבל האמת היא, כי אין בין נס והטבע כלום: הכל נס הוא! כל העולם כולו אין לו שום סיבה זולת רצונו יתברך, ורצונו היינו מעשיו והנהגתו, כי כל אשר ברצונו מתהווה מאליו.

רק זה שאנו קוראים לו "נס" - היינו רצון שיתהווה ענין שלא הורגלנו בו, וממילא החידוש פועל בנו להתעורר ולראות בו את יד ה'.

זה שאנו קוראים "טבע" - הוא אשר רצונו יתברך שיתמיד אופן אחד אשר נהיה מורגלים בו, ויהיה מקום לנסות את האדם, אם גם בכזה יראה אך את רצון ה' לבד, או יחשוב כי מסר ה' יתברך כוחות לטבע - ושבתוך הטבע יש גם לאדם עצמו כח לפעול בדרך סיבה ומסובב.

ולפי זה הטבע איננו במציאות כלל, אלא הוא רק כאחיזת עינים לאדם, שיהיה לו מקום לטעות וגם לבחור באמת.

הטבע כאחיזת עיניים

ענין הימצאות הטבעים שסביבנו אינו אלא אחיזת עיניים בלבד, כפי שכתב בהמשך דבריו:

ומי שכבר עמד בנסיון זה של הטבע עד שאיננו עוד נסיון עבורו כלל, אין עוד צורך שיתנהגו עמו מן השמים מתוך הסתר זה, ועל כן מצויים הניסים אצלו. והיינו דאמר רבי חנינא בן דוסא (תענית כה, ב) "מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק", פירוש, שאינו רואה שום הפרש עוד בלבו בין הנס והטבע, וממילא שוים הם להדלקה השמן והחומץ.

וענין זה מפורש בדבריהם ז"ל (בבא מציעא מב): "אין הברכה [שמתברך ומתרבה מאליו - רש"י] מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין". ואם נאמר כדברי הטועים אשר יחשבו את הטבע למציאות. הלא קשה מאד: וכי למה יעשה ה' יתברך ניסים בדבר המכוסה מן העין? למה לא ישפיע לאדם ההוא על פי דרך הטבע? הרי מפורש בזה, שהטבע איננה מציאות אלא רק ענין של הסתר ואחיזת עיניים בכדי שנוכל לטעות, אבל במה שסמוי מן העין לא שייך שום טעם למה יתרבה דוקא באופן המורגל לנו ולא באופן אחר, ואדרבה הלא בכל אופן שיהיה אין ביניהם הפרש כלל, שהמציאות היא רצונו יתברך ולא יותר מזה, ורק במה שאנו קוראים "טבע" יש עוד רצון שיהיה מקום לאדם לבחור והרצון הזה הוא אשר יתלבש לפנינו בצורת כעין טבע, אבל זה אינו שייך בדבר הסמוי מן העין שלא יתגלה לנו כלל, ולא יהיה לנו שום נסיון בזה.

מבואר כאן כי על אף שהאדם רואה במציאות דברים עין בעין, עלול הוא לטעות ולחשוב את הדברים כ'טבע' בלבד בזמן שכל מציאותם הוא בעצם נס כאמור, ומה אם כן הדבר אשר עומד לרועץ לאדם לא לראות את הדברים כמות שהם – כ"נס"?

התשובה ברורה –

כח ההרגל!!!

כח ההרגל גרם לא להגדיר את הנס כטבע, והוא הנקרא "נס מורגל".

ומעתה נשליך את יסוד הדבר אל האדם ועבודתו כאן בעולם הזה שיתן אל ליבו תמיד שְׁפָח ההרגל עומד לו לרועץ בעבודת ה'.

לעצור ולהתבונן, בעצמו, בדרכיו, בתפילתו, בקיום המצוות ובעניניו בין אדם לחברו.

ובפרט כאשר מדובר בראשיתה של שנה, כדלהלן:

התבוננות בראשית

על האדם החובה יותר להתבונן בעצמו ולנסות לנצל את הכח הסגולי המיוחד הקיים ב"ראשית", כפי שביאר הגר"א בזה"ל:

מפני שכל התחלת דבר הוא יותר מהחצי, והיא כוללת כל חלקיה, היא שקולה כנגד כולה ונקרא ראש וראשון, לכן משה שהוא היה הסרסור ליתן התורה לישראל תחילה על ידו הוא שקול כנגד שישים ריבוא, וכן מצינו במצות מילה שהיא ראשונה למצוות שבגוף שנאמרה לאברהם והיא שקולה כנגד כל המצוות, שבת היא ראשונה למצוות לא תעשה ששמרו בני ישראל במצרים והיא שקולה כנגד כל מצוות לא תעשה, לכן ברכה ראשונה של שמונה עשרה נזכר בה ח"י שבחים, מפני שהיא שקולה כנגד כל ח"י ברכות.

(סידור אשי ישראל עמוד 326)

ונראה להוסיף, כי בהתחלה מונח כח סגולי מיוחד שהאדם יכול להביא את עצמו לידי התעוררות פנימית בעלת תוקף חזק ביותר, לקבל קבלות להחליט החלטות, להתנהג כראוי, לפי שזמן הראשית מצד עצמו הוא זמן מסוגל, כמו שראש השנה שהוא ראשית השנה בה נקבע כל מהלך השנה של האדם, וכפי שכבר כתבו הקדמונים שאם אדם ניעור בראש השנה, כך כל השנה תהיה בהתעוררות אצלו, וחס ושלום ההיפך.

וידועים דברי הגרא"א דסלר זצ"ל שאין המועדים והזמנים עוברים על האדם, אלא "האדם עובר בתוך הזמן", שהרי זמן הוא מציאות קיימת המסוגלת מאוד להתעלות, ואם עובר הזמן והאדם לא לקח עמו מסוגלות הזמן - הפסיד.

ובאמת יש להתבונן, מה היא הסיבה שהאדם מצד עצמו אינו מתעורר לנצל את הראשית לאסוף עמו ככל האפשר, ולהתעלות גבוהה?

ונבוא ליישוב הדברים.

דוקא חושים בן דן כָּאב את כבודו של יעקב אבינו

תנא: שלשים וששה כתרם נתלו בארוננו של יעקב, "ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד" וכו', כיון שהגיעו למערת המכפלה אתא עשו קא מעכב (רצה לעכב את קבורתו של יעקב) וכו' אמר להו: הבו לי איגרתא (הראו לי את שטר המכירה שבו מכרתי את חלקי במערה ליעקב). אמרו ליה: איגרתא בארעא דמצרים היא ומאן ניזיל, ניזיל נפתלי דקליל כי איילתא (שהוא זריז וקל כאיילה), דכתיב "נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר". אמר רבי אבהו: אל תקרי 'אמרי שפר' אלא 'אמרי ספר'. חושים בריה דדן תמן הוה ויקירן ליה אודניה (כבדו אזניו משמוע, ולא ידע את כל המשא ומתן שהתנהל בין עשו לבני יעקב), אמר להו: מאי האי? (למה אינכם קוברים את יעקב). ואמרו ליה: קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים (ממתנים עד שנפתלי יביא את שטר המכירה שמכר עשו ליעקב את הקבר במערה ואז יקברו אותו). אמר להו: ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבזיון (וכי עד שיחזור נפתלי ממצרים ויביא את שטר המכירה יהא סבי יעקב מוטל בבזיון בלא קבורה)? שקל קולפא מחייה ארישיה (לקח מקל והיכה בראשו של עשו). (סוטה יג, א).

ותמה מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר מאמר לב), למה דוקא חושים בן דן כאב את כבודו של זקנו יעקב יותר מדודיו בני יעקב, ולמה הם לא חשו על בזיונו של יעקב שמוטל בבזיון עד שיחזור נפתלי? הרי אף אחד אחד מהם לא שאל את שאלת חושים בן דן, ושומה עלינו להבין, איך יכלו בני יעקב שבטי יה לסבול מצב כזה שאביהם מוטל בבזיון?

ותירץ, כי הם דיברו והתווכחו עם עשו, והיו סבורים שבכל דיבור ודיבור שאמרו לו, הנה אנו מנצחים אותו בטענותינו, ומדיבור לדיבור ומשאלה לתשובה הרי יעקב מוטל בבזיון, ומתוך כך הורגלו למצב, ובטבעו של אדם שהוא מתרגל לכל מצב, אפילו הגרוע ביותר.

לא כן חושים בן דן כבד השמיעה, שלא ידע כלל על הויכוח שמתנהל ביניהם, לעיניו נתגלה פתאום המצב המביש בו "אבי אבא מוטל בבזיון", ומיד כששמע על העיכוב לא היה יכול לסובל ושם קץ לענין ללא שהיות. לכן מיד "שקל קולפא מחייה לרישיה" כי הוא לא התרגל למצב!!!

מכאן נבין עד כמה הרס רב יש בכח ההרגל לרע, אדם מתרגל שהיום הוא כמו אתמול, בכך מאבד מיד את הכח המיוחד והסגולי שיש בראשית ובהתחלה.

אדם צריך לדעת כי מוטל עליו לעצור את כח ההרגל, ההכנה הראשונה לתחילת זמן הוא עצירת כח ההרגל של ימי השיגרה, עליו להכיר בעובדה הבסיסית כי בכל בוקר מוטל עליו בראש וראשונה עצירת ההרגל של השינה של שחרית כי אם לא כן הרי שבסוף זו תוציא אותו מן העולם...

מיהו האיש המסכן?

נאמר בקהלת (ט, יד-טו) "ראיתי עיר קטנה ואנשים בה מעט, ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים גדולים, ומצא בה איש מסכן חכם ומלט הוא את העיר בחכמתו ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא".

ודורשת הגמרא בנדרים (לב, ב) בפסוק זה:

ואמר רמי בר אבא –'עיר קטנה' זה הגוף (של האדם, שקל לכובשו). 'ואנשים בה מעט' אלו אברים. 'ובא אליה מלך גדול וסבב אותה' זה יצר הרע (שכוחו גדול, המסבב את האדם בעבירות). 'ובנה עליה מצודים וחרמים' אלו עוונות (לפי שאדם העושה עבירה, נופל בשבי יצר הרע, והוא משול למי שנתון בתוככי מצור). 'ומצא בה איש מסכן וחכם' זה יצר טוב (המושך את האדם לכיוון הבחירה בטוב, ומשפיע עליו לעמוד מול כח הפיתוי של יצר הרע, שכולו דמיון ושקר). 'ומלט הוא את העיר בחכמתו' זו תשובה ומעשים טובים. 'ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא' דבשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר הטוב (כאשר יצר הרע שולט באדם - אין מי שיזכירנו ליצר הטוב). דהיינו, ההיחלצות מציפורני היצר הרע, תיתכן רק בשעה ששקט האדם מתאוות העבירה, והוא יכול לחשוב ולהתבונן במעשיו, ולא בשעה שהוא להוט לעשות את העבירה.

ויש להתבונן בדברי הגמרא:

א. מדוע הוגדר יצר הטוב כ'איש מסכן'?

ב. מה הכוונה בכך שהאדם לא זכר את האיש המסכן ההוא?!

וביאר זאת השיטה מקובצת (שם) בשם הר"ן:

"איש מסכן וחכם זה יצר הטוב - קרא ליצר הטוב 'מסכן', לפי שהאיברים אין נותנים לו ממשלה כלל והוא מסכן וחכמתו בזויה".

השתלטות האיברים על האדם הופכים אותו להיות איש מסכן!!!

וכיצד מצליח הוא להציל את העיר - את גופו על כל אבריו? ע"י "תשובה ומעשים טובים". וביאר הר"ן שם:

"ואם האיברים שומעים לו וממליכים אותו עליהם יכול הוא להציל את העיר בחכמתו, שיגרום לאיברים שנדמו לאנשים לעשות תשובה ומעשים להציל הגוף שהוא נדמה לעיר".

אלא שהאדם אינו זוכר כלל את אותו איש אשר בעבר הצילו, ובכוחו להצילו ומשום שבשעה שיצר הרע מתגבר לא זוכרים את יצר הטוב.

וביאר שם: "שבשעה שהאיברים נמשכים אחרי טבעם ויסודם והם תאוות הגשמיות ואז היצר הטוב נשכח לגמרי".

האדם מוצא עצמו במצב ובמציאות בה יצר הטוב נשכח לגמרי!!!

עורמתו של היצר – דע את האויב!

אלא שגם בזה נראה שיש שתי בחינות:

א. יצר הרע בערמימותו מצליח להשתלט על האדם ולהתגבר עליו עד כדי עירפול חושים גמור וממילא בשעה זו שוכח הוא לגמרי שיש יצר טוב.

ב. היצר הרע בתחבולותיו גורר את האדם למצב בו הוא מעניק לו הרגשה הפוכה מהמציאות, מכניס בליבו תחושת רוגע מזויפת, נוטע במחשבתו את ההרגשה כי אדרבה הולך הוא בדרך נכונה, ממילא האדם חי באשליה שהוא המנצח את היצר, וגם זו בחינה של "דבשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר הטוב".

הבחינה הראשונה מצויה יותר בתודעת האדם. יודע הוא מנסיון שבשעת ההיסחפות לכיוונו של החטא קורה ונשכח ממנו יצר הטוב כלל.

אך הבחינה השנייה היא פחות מוכרת בתודעת בני אדם לפי שהמלחמה שבה אינה מוחשית אלא מלחמה סמויה עד כדי שהוא עצמו לא מרגיש בה, ואינו יודע כלל שניצבת מולו מערכה של ממש!

ונרחיב מעט בדברים לתועלת בהירות הענין:

מיהו הערמומי ככלב?

המדרש (בראשית רבה כב, ו) מתאר את ערמומיותו של היצר הרע, ומביא משל נפלא.

יש ברומי סוג של כלבים שיודעים להשתדל בפרנסתם בדרך חוכמה, וכיצד? על ידי שהולך הכלב ויושב בשוק של הנחתומים (אופים) שמוכרים פת, ועושה את עצמו כאילו הוא מתנמנם, כדי שהמוכר לא ישמור עצמו ולא ייזהר ממנו, ולכן גם המוכר יושב שם ומתנמנם, כי אינו חושש מהכלב, ואז הכלב קם ושומט את כל הכיכרות על הקרקע, ובעוד שהמוכר מקבצם ואוספם, חוטף כיכר אחד והולך לו משם (ע"פ 'מתנות כהונה' שם).

כך מתארים חכמינו ז"ל, וממשילים את דרכו של היצר הרע הנוהג ככלב הזה בעורמה.

אם נתבונן מעט, תתעורר לנו שאלה על המשל, וממילא על הנמשל:

הרי בעל הבית לא נשמר מן הכלב, שהרי אנו רואים שהוא נרדם, והכלב עשה בכיכרות כרצונו. ומה רוצה הכלב? כיכר אחד בלבד, שהרי זה מה שהוא נוטל לבסוף. אם כך מדוע הוא הופך את כל הכיכרות כולם, ובזה גורם לבעל הבית להתעורר, ורק אחר כך חוטף לחם אחד? הרבה יותר הגיוני שהוא ייגש, ייקח מן הערימה כיכר אחד וילך לדרכו... ואף אחד לא ירגיש בנעשה..

הצלחתי, גירשתי אותו!

הביאור הוא, שאילו היה הכלב לוקח כיכר לחם אחת והולך, לא היתה במעשיו "חכמה" יתירה. כי מה שעושה עצמו מנמנם לבל יבחינו בו הרי זה מנהג פשוט של כל גנב הבא בלילה בהיחבא!

היכן באה לידי ביטוי החכמה של הכלבים? רק בהתחכמות מראש כיצד לגנוב, באופן שיוכל לחזור על כך בפעם הבאה! הכלב יודע שאם יגש לגנוב לחם אחד וילך, יקום עליו רוגזו של בעל הבית, והוא יישמר להבא לבל יקום עליו הכלב וישנה באיוולתו.

לפיכך מתחכם ההוא לגנוב מחד גיסא, ולהרגיע את הבעלים מאידך, וכיצד? הולך הוא והופך את כל הדוכן המלא בלחמים, ואז נזעק בעל הבית על כל פרנסתו, מגרש בחופזה את הכלב, וכשהוא בורח בזריזות, חש בעל הבית כמנצח... אמנם, לא לזמן רב, כי כשסופר את הלחמים, רואה שחסר אחד, אבל עדיין זה כבר לא נורא... הוא מתנחם בכך שסוף סוף את כל הכיכרות - פרט לאחד - הצליח להציל... הרגשה זו מרגיעה אותו ומניחה לו להתנחם בשנית... כך חוזר הכלב שוב על מעשיו, שוב נותן לנחתום להרגיש מנצח, ושוב עושה כן בשלישית, ותמיד הנחתום יוצא מנצח, והכלב לעומתו "מוצא פרנסתו בחכמה!"

כך בדיוק עורמתו של היצר הרע.

הוא מפחד שמא יקום עליו האדם למלחמה לאחר שנכשל בפעם הראשונה, ושוב לא יוכל לו. מה הוא עושה? נותן לאדם "שוחד", שירגיש גם "מנצח". אם גרר אותו לקום מאוחר - עוזר לו להתפלל בכוונה, העיקר שיתרגל לישון עד שעה מאוחרת. אחר כך מפריע לו גם להתפלל, אבל ממציא לו גמילות חסדים חשובה... תמיד מוצא האדם מצוות נדירות בזמן הלימוד, ותלמוד תורה בזמן התפילה...

היצר הרע מכה את האדם, ומזדרז לחבוש את פצעיו לבל יכעס יותר מדי.

לקום ולהתרגז

על זה הזהירו חכמינו ז"ל ואמרו (ברכות ה, א): לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. פירש רש"י: ירגיז יצר טוב - שיעשה מלחמה עם יצר הרע. אך הלשון נשארה קשה, מדוע נקטו חכמים ז"ל לשון "ירגיז", ולא אמרו "יילחם" או "יריב" וכדומה?

על פי המתבאר, כוונת הגמרא היא לרמוז לנו יסוד זה, שהיצר הרע הינו מומחה גדול להכות באדם בלי שיתרגז ויתרעם עליו... על כן צריך מאמץ רב רק כדי 'להתרגז' לקום למלחמה! לא להיות שאנן ושלול! לצאת לקרב! זהו אומרם - "לעולם ירגיז אדם", כי בלי שהאדם ירגיז את עצמו, יכעיס את עצמו ויתקומם, ילכדהו היצר הרע ברשתו אט אט, בחכמה רבה, ויוציאהו ריק מכל נכסיו הרוחניים!

"אתה ישן לו והוא ער לך"...

כך היא דרכו של היצר. הוא רוצה להכשיל את האדם בפרט אחד, כדי שמחר יוכל להכשילו בפרט נוסף... הרי כך אמרו חז"ל (שבת קה, ב) "כך אומנותו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך וגו'".

איזה בר דעת מיושב בדעתו יניח ליצר להכשיל אותו? בספר 'חובת הלבבות' אמר (שער יחוד המעשה ריש פ"ה): "אתה ישן לו והוא ער לך"... ליצר יש סבלנות, הוא מחכה לרגע של היסח הדעת, ואז, ברגע הזה, הוא מחולל מהומה - הוא מכניס את האדם למצבים פתאומיים, שבהם נדמה לו שהוא עומד להפסיד הרבה יותר... אחר כך, כשהכל נהיה שקט, עושה האדם את חשבון הנפש, ומתברר לו שאמנם הבעל דבר הצליח להכשיל אותו אבל...רק בפרט אחד... האדם מתנחם בכך ומרגיש טוב... האסון אינו גדול. הוא אינו יודע שיותר מזה הבעל דבר כלל לא רצה ממנו...

ומכאן לענייננו אנו.

על האדם מוטלת החובה להתעורר חיש ומהר בימי חודש אלול. לא לחכות לימים שיעברו ולתת לכח ההרגל להכות בו, לא לחכות לימים הנוראים עצמם, שהרי עלול הוא ח"ו למצוא את עצמו בתרדמת גדולה עד כדי שעלול לבסוף לפספס את הרכבת, להחמיץ את השעה.

וכאן המקום להביא את משלו המלא התעוררות לתשובה של המגיד הנודע הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל על הפסוק בשיר השירים "אני ישנה וליבי ער" כדי לעוררנו לחזור בתשובה ולפתוח ולו פתח קטן כחודו של מחט.

בפרט בימים נשגבים אלו בהם הסליחה והכפרה רצויה לפניו.

"קול דודי דופק פתחי לי"

נשא המגיד את משלו ואמר:

מעשה באדם שבנו יחידו יצא למדינת הים, נשא שם אשה ונולדו לו ילדים. גדולים היו געגועי האב לבנו, ועז היה חפצו לראות את הבן, להכיר את כלתו ולהשתעשע עם נכדיו. אכן בכל מכתב ששיגר, היה מזמין את הבן לבוא עם בני ביתו לבקרו. ואמנם הבן הביע את רצונו לבוא, אך בכל פעם צצו עיכובים שונים שמנעו אותו מלבוא. כיון שכך, הודיע האב לבנו: הואיל וקשה לך לבוא אלי, אבוא אני אליך.

מאז שגמלה ההחלטה בלבו לנסוע, היה האב עסוק בהכנות לקראת הנסיעה, וככל שקרב היום גבה והלכה התרגשותו. בהגיע יום ההפלגה עלה על האניה כשהוא עמוס בחבילות שהכילו מתנות, ובכל משך הנסיעה לא חדל מלהרהר בפגישה הנרגשת הצפויה לו. מפעם לפעם היה עולה על סיפון האניה כדי לבדוק אם החוף נראה כבר באופק, בוקר אחד, כאשר נראתה היבשה, לא היה גבול לשמחתו ולהתרגשותו. האניה נכנס לנמל, ועוד בטרם השליכה עוגן תר האיש בעיניו את הרציף כדי לאתר את בנו בין מקבלים הפנים שעמדו שם, אך לא גילה אותו. לא נותרה לו ברירה אלא להמתין בקוצר רוח לרגע שיוכל לרדת מן האניה, ולחפש חיפוש מדוקדק יותר.

מה גדולה היתה אכזבתו, כאשר ירד מהאניה והבן לא נמצא בין הבאים לקבל את פני נוסעי האניה. לרגע הוכה האיש בתדהמה, אך מיד התעשת ולימד זכות על בנו. בודאי היה טרוד בהכנות לקראת בואי ועל כן לא הספיק להגיע לנמל, כך חשב. כדי לא לאבד זמן יקר, מיד ועלה על הרכבת המוליכה אל עיר מגורי הבן. בטוח היה שבתחנת הרכבת שבפאתי עיר מגוריו, יפגוש את יקיריו. כאשר הגיעה הרכבת למחוז חפצו, נכונה לו אכזבה נוספת - גם כאן לא המתין לו איש! חיש מהר נדחתה האכזבה מלבו, ואת מקומה תפסה דאגה שמא משהו אינו כשורה.

בלב מלא דאגה, אכזבה וגעגועים שכר האב מונית והורה לנהג להביאו אל בית בנו. בדרך נרגע מעט ושב וצייר לעצמו את קבלת הפנים החגיגית הצפויה לו בשערי הבית. אך גם חלום זה נגזז כאשר הגיע בשעת ערב מאוחרת אל פתח הבית. מלבד אור קלוש שנראה מבעד לחרכי החלון שפנה לעבר הרחוב, היה הבית חשוך. לבו פעם בחזקה. האם כולם בריאים? שאל את עצמו, האם קרה להם אסון ח"ו? ידיו רעדו כאשר הקיש בדלת. דפיקה אחת, דפיקה נוספת, עד סוף סוף שמע קול "מי שם?" כשזיהה שהקול הוא קול בנו יקירו נרגע. ההתרגשות והשמחה שוב תפסו את מקומם והוא השיב: "אביך שבא אליך ממרחקים הוא הדופק, פתח לי בני את הדלת!"

אחרי רגע של שתיקה, נשמע שוב קולו של הבן: "אבא, כבר פשטתי את בגדי ורחצתי את רגלי, קשה לי עתה לקום ממיטתי ולפתוח לך את הדלת. אנא, בטובך, התכבד לפנות אל המלון השוכן מול ביתי, ומחר בבוקר ניפגש, אם ירצה השם". כששמע האב את הדברים, כמעט אחזו השבץ. מחשבתו פעלה במהירות, וכך הרהר: שנים רבות ציפיתי שבני יכבדני ויבוא לבקרני.

משראיתיו מתמהמה, באתי אליו. אולם בטוח הייתי שהוא ובני ביתו ימתינו לי בנמל, אם הם לא עשו זאת. לתומי סברתי שאיחרו ושהם יקבלו את פני בתחנת הרכבת, אולם גם שם לא מצאתים. באתי עד פתח הבית, ומצאתיו חשוך, והנה עתה אני דופק בדלת והוא מתעצל לקום ולפתוח לי. האם אחרי כל זאת אמתין לו במלון?! בודאי לא אעשה זאת!! במונית הראשונה שנקרתה לו בדרכו, שב האב לתחנת הרכבת. משם נסע לנמל, עלה על אניה ושב לביתו.

למחרת בבוקר התעורר הבן ולבו נקפו על התנהגותו בליל אמש. בזריזות רבה קם ממיטתו התלבש ורץ למלון כדי להקביל את פני אביו. מה נוראה היתה אכזבתו, ומה גדול היה הכאב, כאשר נוכח לדעת שאביו איננו.

כאן רעם קולו של "רַב שוֹלָם" – אוי, אוי, מה נענה ומה נאמר?

במשך כל ימי השנה מצפה הקב"ה לישראל שישבו אליו בלב שלם. כיון שרואה שאינם מזדרזים לשוב, איש איש ונימוקיו עמו, בא הקב"ה אלינו בר"ח אלול. ימי אלול הינם ימי רחמים, ובהם קל יותר לשוב אל ה', אך לא רבים ישכילו לנצל את הימים היקרים האלה, ואף על פי שהקב"ה מתקרב אלינו אין מקדמים את פניו. אי לזאת העניק לנו ה' בטובו הגדול את עשרת ימי תשובה אשר עליהם נאמר: "דרוש ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב". ה' ממציא את עצמו ומתקרב אלינו עוד יותר. אם גם ימים אלה אינם מנוצלים כראוי לשיבה אל ה', הרי זה דבר המעורר תמיהה. אולם אף על פי כן ממשיך ה' יתברך להמציא את עצמו אלינו עוד יותר, ביום הכיפורים, ודופק על דלתי ליבנו.

על זה מוסבים דברי הפסוק הנ"ל: "אני ישנה" - מן המצוות, "וליבי ער" - לעשותן (מדרש שיר השירים) "קול דודי דופק" - בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסין בו (שם).

רק פתח כחודה של מחט!

וכנסת ישראל משיבה: "פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה, רחצתי את רגלי איככה אטנפם". היצר ממציא תירוצים נבובים, עד שנדמה לאדם שבאמת אינו יכול לקום ולפתוח, אפילו לא פתח כחודה של מחט.

המשך הפסוקים נותן לנו תיאור מזעזע לאיזה מצב עלול להגיע אדם אשר לא ניצל את ימי אלול היקרים, ואשר לא דרש את ה' בהמצאותו בעשרת ימי תשובה, וגם ל"קול דודי דופק" לא נענה: "קמתי אני לפתוח לדודי... פתחתי אני לדודי". אימתי? למחרת יום הכפורים כאשר סוף סוף הבין שהקב"ה בא לקראתו, או אז נזכר הבן לבקש את אביו שבשמים. אבל - "ודודי חמק עבר... בקשתיהו (כנגד "דרשו ה'") ולא מצאתיו (כנגד "בהמצאו"), קראתיו (כנגד "קראוהו בהיותו קרוב") ולא ענני".

אל נא נהיה מאותם אלו המאחרים את המועד, נשוב אל ה' בכל לבבנו,

ויפה שעה אחת קודם...